

єдності та одноманітності простір. Формою, яка втілювала такий ідеальний простір стало місто (простір для життя людини). Місто, яке не виникало, не облаштовувалося поколіннями пращурів – воно поставало, зводилося з ідеального плану. Що привело до артикульованої Бауманом практично нерозв'язної проблеми ідентичності городян. В ідеальному місті створеному «під ключ» люди не змогли жити так само, як і в ідеальному просторі (едемському саді) створеному для Адама та Єви.

Додонов Данило Романович
аспірант кафедри політології
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ МІФІВ В ЛЕГІТИМАЦІЇ НАСИЛЛЯ

Новітні форми організованого насилля у XXI століття обумовлюють необхідність дослідження процесів у інформаційно-духовному житті соціуму, які активно використовуються для легітимації насилля в очах світового співтовариства. Під «насиллям» у самому широкому сенсі цього слова розуміється, з одного боку, невиправдане, несправедливе використання сили для вирішення певних соціальних завдань, що зазвичай призводить до перекручення поставлених – навіть шляхетних – цілей, а, з іншого, примус, до якого вдається особа, група, держава для досягнення поставленої мети. Це використання сили пов'язане з прямим заподіянням фізичного, психічного чи морального збитку іншій особі або державі чи погрозою такого заподіяння. Насилля реалізується через дію, що не отримала схвалення від об'єктів, на які вона спрямована, їх права та інтереси ігноруються [1, с. 27].

Характеристика сучасної війни як «гібридної» підкреслює величезну роль інформаційного протиборства в її структурі. Франк Хоффман, консультант міністерства ВМФ США, один з авторів концепції гібридної війни визначає останню як будь-яких дії ворога, котрий швидко та гнучко використовує найрізноманітніші комбінації дозволеної зброї, партизанську війну, тероризм, злочини на полі бою для досягнення власних політичних цілей. Сучасна епоха взагалі характеризується процесами гібридизації, в тому числі, і у військовій сфері. Традиційні форми війни змішуються з діяльністю організованої злочинності, іррегулярними конфліктами та тероризмом [2, с. 34-39].

Організатори гібридних війн активно використовують міфи, які лежать в основі масової свідомості. Як відомо, міфи є настільки стійким елементом масової свідомості, що їх не можна остаточно знищити, а тільки витіснити іншими міфами. Проте, у своєму початковому вигляді міф мало придатний до його використання в якості маніпулятивного засобу для ведення гібридних війн. Для цього його зміст також необхідно вербалізувати, раціоналізувати, зробити загально значущим та актуальним. Отже, проблема, яку доводиться вирішувати організаторам насилля, полягає в тому, як перевести відносно

нейтральні стереотипи сприйняття Іншого у площину ненависті, як виправдати їх знищення збройним шляхом. У відомій праці «Ранок магів» Жак Берж'є та Луї Повель висловили таку думку: «Нацизм – це магія плюс танкові дивізії». Перифразуючи їх, Олег Білий в своїй статті «Російська агресія і російська «нова людина»» висуває наступну тезу: «Русский мир – це магія плюс ядерні боєголовки». Ця «магія», заснована на штучних міфах, є ключовим виправдовним фактором різних форм інструментарію раціоналізованого насилля.

В. Беньямін вказував на існування двох видів насилля: «міфічного» та «божественного» [3, с. 179-204]. Якщо перше є інструментом руйнування існуючих соціально-правових норм та встановлення нових, то друге – засобом підтримки нововстановлених норм, «чистим» насиллям. «Міфічне насилля» здійснюється суворими і навіть жорстокими кривавими методами, які дезінтегрують суспільство, чия цілісність зберігається передусім на домінуванні всезагального стану страху. Важливим способом переходу до «божественного насилля» підтримки його дії, що здатне інтегрувати суспільство, є «принесення жертви», тобто формування у суспільній свідомості образу спільного ворога, утвердження стану «всі проти одного».

За теорією «жертвовної кризи» Рене Жірара при переході до якісно нового культурного і соціального ладу завжди настає соціальна криза, коли втрачається розрізнення між нечистим і очищувальним насиллям. Подолання кризи відбувається шляхом здійснення соціально сприйнятливою «жертвоприношення», тобто формується образ спільного ворога, на боротьбу з яким закликаються усі верстви населення. Одноосібне руйнівне насилля змінюється на загальне інтегративне і, найголовніше, законне. В. Беньямін наголошував, що суспільство не визнає одиничного, одноосібного насилля, оскільки право розглядає насилля в руках окремої особи як небезпеку, яка підриває правовий порядок. У такий спосіб утворюється єдине загальновизнане насилля, покликане підтримувати соціальний порядок, заперечуються прояви одиничного насилля [1, с. 29].

Перехід від «міфологічного» насилля до «божественного» є першим кроком раціоналізації насилля. Подальше розгортання цього процесу відбувається вже в межах цілком свідомої, цілеспрямованої пропагандистської кампанії, яка розпочинається з акцентуація уваги на тих міфологічних сюжетах, які містять негативні характеристики майбутнього супротивника, зображення його у карикатурно-гротескній формі. Помітно вибіркоче ставлення до історії: забуття досягнень, заперечення переваг і, навпаки, всіляке розмухування ганебних сторінок історії, коли пращури Іншого чинили злочини та несправедливість. У такий спосіб досягається протиставлення інгрупи та аутгрупи, яка зображується виключно у «чорних тонах». Далі відбувається процедура сатанізації супротивника, якому заперечується право бути людиною. В Руанді окремі етнічні групи порівнювали з тарганами, в сучасній Росії

українці асоціюються з нелюдями-фашистами...

Гібридні сили успішно використовують для трансляції змісту пропаганди технологічно передові системи таким чином, що вони працюють на межі можливостей. Тому гібридні збройні сили мають перевагу над традиційною армією, яка діє суворо в рамках уставу. Загалом, гібридна загроза відзначається тим, що стирає традиційні уявлення та практики війни. Відсутність відкритого протистояння, використання нових тактик, дезінформації, створення за короткий час атмосфери паніки й загрози, використання живого щита з мирних мешканців продемонстрували безпорадність армії у війні нового типу.

Щодо реалій сьогодення нашої країни, то можна підкреслити, що відсутність адекватної інформаційної та культурної політики спричинила культурну окупацію свідомості значної частини громадян. Зусиллями пропаганди була нав'язана штучна проблема дискримінації російськомовного населення, страх перед ефемерною загрозою «бандерівщини». Український інформаційний простір без належного російськомовного й англomовного контенту виявився замкненим, неконкурентним, не готовим донести українську позицію до світової спільноти.

Література

1. Слюсар В. Ісламофобія як інструмент «раціонального» насилля у сучасній західній суспільній свідомості / Вадим Слюсар // Аль-Калям / Збірка наукових праць Українського центру ісламознавчих досліджень. – Випуск № 5. – Вінниця: 2015. – 218 с.
2. Hoffman Frank G. Hybrid Warfare and Challenges / F.G.Hoffman // Joint Force Quarterly (JFQ). – 2009. – Issue 52, Forth Quarter. – P. 34-39.
3. Benjamin W. Zur Kritik der Gewalt // W. Benjamin / Gesammelte Schriften, vol. II. 1, herausgegeben von R. Tiedemann e H. Schweppenhauser, Suhrkamp, Frankfurt a. – M., 1999. – S. 179-204.

Заславська Ольга Олександрівна
кандидат політичних наук,
доцент Хмельницького
національного університету

ЦІННІСНІ ВИМІРИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Фундамент, який закладається у процесі становлення громадянського суспільства, базується на загальнолюдських цінностях, в яких втілені потреби та інтереси людства. Людина є найвищою цінністю суспільства, тобто вона стоїть на вершині ціннісної ієрархії і є причиною та наслідком будь-яких суспільних процесів. Від її діяльності залежить «якість» суспільства, і, навпаки, суспільство передбачає «якість» самої особистості, бо без неї неможливе існування суспільної взаємодії та суспільних інститутів. Розвинене